

Kõrgem Kunstikool Pallas
Tekstiiliosakond

Moodulkudumid kui võimalus rõivaste kandmisea pikendamiseks

Lõputöö

Johanna Mauer
Juhendaja: Liisi Tamm MA

Tartu 2023

1. MOODULRÕIVAD	4
2. MOODULKUDUMITE KOLLEKTSIOON	9
2.1 Moodulkudumi mõiste	12
2.2 Kolleksiooni loomise protsess	13
2.2.1 Mustrid.....	14
2.2.2 Lõiked	18
2.2.3 Materjal.....	21
2.3 Moodulkudumite kollektsioon “EKSINUD MINAPILDID”	25
2.3.1 Toode 1 – Külgedelt seotav taskutega moodulkudum	26
2.3.2 Toode 2 – Küljetaskuga vest.....	26
2.3.3 Toode 3 – Külgedelt seotav kõrge krae ning pika kehaosaga kudum.....	26
2.3.4 Toode 4 – Kõrge krae, soojema torsoosaga ning väikeste küljetaskutega kudum	27
2.3.5 Toode 5 – Pikkade varrukatega kudum.....	27
2.4 Moodulkudumite tulevikuperspektiiv	27
2.4.1 Moodulkudumite tulevik minu loometöös	27
2.4.2 Moodulrõivad moetööstuse tulevikus – kas hea mõte ainult teoorias või ka päriselt toimiv lahendus?.....	28
KOKKUVÕTE	30
SUMMARY	31
KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU	33
LISAD	35
Lisa 1	35
Lisa 2	36
Lisa 4	39
Lisa 5	40
Lisa 6	41
Lisa 7	42
Lisa 8	43

SISSEJUHATUS

Tänapäeval toodetakse ja tarbitakse tekstiiliesemeid liiga palju. Trendide sage vahetumine ning kiirmoe kauba kehv kvaliteet, mis ei soosi pikka kandmisega, viib tihti uute riiete ostuni. Juurde ei peaks tootma lihtsalt esteetilisi disaine, vaid pigem panema rõhku nutikate lahenduste välja töötamisele, mis pikendaks rõivaste kandmise aega, muudaks nende kandmist mitmekesisemaks ja tootmist jätkusuutlikumaks. Need lahendused peaksid olema piisavalt atraktiivsed, et neid kasutusele võetaks ja harjumusteks muutuks.

Lõputöö eesmärk on pakkuda üks võimalus, kuidas enda riietust täiendada ning pikendada sellega oma olemasolevate rõivaste kandmisega. Lisatavate moodulkudumite abil on võimalik värskendada enda riietusi, muuta nende kandmisvõimalusi mitmekülgsemaks ning aeglustada tavariietest tüdinemist. Kudumitega saab täiendada oma riietust esteetiliselt ja praktiliselt, muutes rõivaste kandmiskogemust täiuslikumaks. Praktilise poole pealt lisatud taskud, pikemad varrukad, soojem kehaosa ja kõrgem krae külmema aja jaoks, annavad riietusele lisaväärtust ning laiendavad kandmisvõimalusi. Välimuse täiustamiseks on kudumitel omanäolised mustrid, erksad värvide kombinatsioonid ning omavahel kombineeritavad lõiked. Lisaks annavad moodulkudumid võimaluse lisada enda riidekappi kodumaisest villasest lõngast tooteid.

Materjalina kasutan kollektsioonis ainult kodumaist villast lõnga, toetades sellega kohalikke lambakasvatajaid, lõngatootjaid ning hoides transpordist tuleneva saaste hulga minimaalse. Lisaks nendele põhjendustele on villasel materjalil mitmeid häid omadusi, mis lisavad toodetele väärtust.

Töö praktilises osas töötan lõigete ja autorimustrite välja arendamisega, villase lõnga värvimise ning sobiliku kudumite järeltöötuse leidmisega. Praktilise töö tulemuseks on terviklik ja omapärane masinkootud silmuskudumite kollektsioon. Kollektiooni luues keskendun praktilisuse ning esteetika kombinatsioonile.

1. MOODULRÕIVAD

Moodulriideid või modulaarsust rõivadisainis võib lahti mõtestada mitut moodi. Üks levinumaid seletusviise moodulrõivastele on rõivad, mida saab võtta lahti mooduliteks ning vastavalt vajadusele muuta ja täiendada (Ja Clothing, WWW).

Sageli mängivad selliste rõivaste juures olulist rolli kinnised, millega saab omavahel mooduleid praktiliselt ühendada. Nendeks võivad olla näiteks lukud, trukid, haagid, nõõrid. Sellise disaini eesmärgiks on laiendada ühe eseme kandmisvõimalusi ja rõhuda garderoobis kvaliteedile mitte kvantiteedile. See annab kasutajale võimaluse osta vähem, kuid saada sellest mitmekülgsest rõivast rohkem kasutust.

Üheks selliseks näiteks saab tuua disainer Jun Takahashi, brändi Undercoveri 1998. aasta kollektsiooni “Exchange/ Small Parts” (vt fotosid 1–3). Selles kollektsioonis oli rõhk esemete isikupärastamisel, valides ise, milliseid rõivatükke kokku sobitada ja mitmest nõ tükist enda riietus kokku panna. Julgustati justkui lammutama algseid moodulrõivaesemeid osadeks, et kandja seda ise puslenu omanäoliselt kokku paneks. Selline kombineerimise võimalus tekitas kogumise või kolleksioneerimise, luues endale väikestest osadest koosnevat garderoobi ja rohkemaid võimalusi erinevate riietuste loomiseks (Khan, WWW).

Fotod 1–3. Lehekülgi “Exchange / Small Parts” kollektsiooni tutvustavast brošüürist, fotod: Undercover 1998

Lähiajal välja tulnud kollektsioonidest saab näiteks tuua Edit+ 2020. aasta sügiskollektsiooni (vt foto 4). Selle kollektsiooni loomise ajendiks oli soov tuua turule midagi stiilset, praktilist

ning ka sellises hinnaklassis, mida saaks endale lubada suurem hulk inimesi, võrreldes tavapäraste kõrgmoekollektsioonidega, mille hinnad on tavatarbijale ulmelised. Brändi Edit+ eestvedaja Jean Sungi eesmärgiks oli luua selliseid rõivaid, mis oleks inimesel igapäevases kandmises, pannes rõhku mugavuse ja stiili kooskõlale. Moodulite eemaldamise ja lisamise funktsiooni põhjenduseks tõi Sung vastavalt ilmale ja aastaajale sobitamise võimaluse tekitamise ning lisaks ka enda stiili põhjal esemete isikupärastamise eelise (Silbert, WWW).

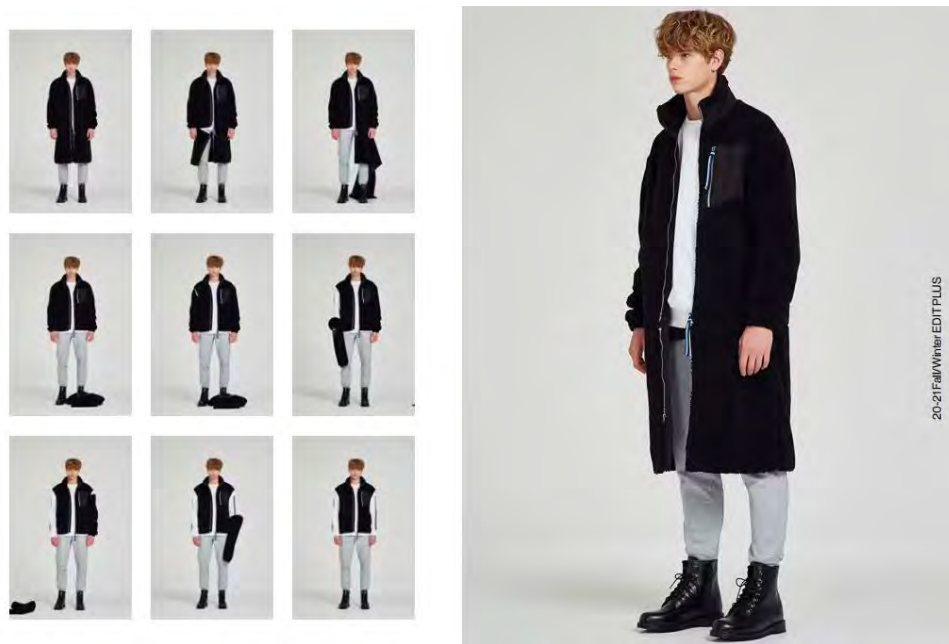

Foto 4. Näide Edit+ moodulrõivaste kollektsiooni ühest esemest ja selle erinevatest kandmise võimalusest,

foto: Edit+

Teiseks võimaluseks, kuidas defineerida moodulrõivaid, on lõigete loomine moodulitest, milleks võivad olla näiteks ühesugused tükid. Nendest samasugustest osadest on võimalik ehitada või kokku panna erinevaid vorme ja suuruseid. Lisaks moodulite kujule ja suurusele on oluliseks faktoriks ka nende tükkide ühendamise süsteem või tehnika, mis võib aidata kaasa eseme praktilisusele.

Austraalia disaineri Bolor Amgalani 2015. aasta kollektsioon “Metabolism” on inspireeritud Jaapani 60ndate arhitektuuri samanimelisest liikumisest, mille põhiidee on avastada ühesuguste üksikosade ühendamist suuremaks süsteemiks. Amgalani kollektsioonis on rõhk *zero-waste* ehk nullkulu mõtteviisil. See väljendub nii moodulite ehituses kui ka nende omavahelise ühendamise viisis. Moodulid on selles projektis tekstiilist kuubikud, mille

pinnalaotuse kokku voltimisel jäävad kuubikust välja ulatuma sisselõigetega servad, mis võimaldavad kuubikuid omavahel ühendada ilma, et selleks oleks vaja lisavahendeid. Kuubiku pinnalaotus on tesselleeritud muster ehk seda justkui puslena kangale korduma pannes on võimalik seda välja lõigata ilma jääkideta (vt foto 5) (Amgalam, WWW).

Foto 5. Bolor Amgalani kollektsiooni mooduli loomise protsess. Autor: Bolor Amgalani

Fotod 6–8. Kolleksiooni “Metabolism” (vasakult) komplektid nr 1, 4 ja 6

Kollektsioonis “Metabolism” kasutas Amgalani lisaks kuubikutele ka tasapindseid mooduleid, mida sai omavahel ühendada sisselõigetega alade abil (vt fotosid 7 ja 8) (Amgalam, WWW).

Esemete puslena kokku panemise ja lahti võtmise viis kaasab kandjat selle rõiva kujundamise protsessi. Kandja saab võimaluse riietust muuta vastavalt enda maitse või vajaduse järgi ja suhtuda sellesse esemesse loovalt, aja möödudes selle kasvõi täielikult lahti võtta ning panna kokku täiesti uus riideese, millest parasjagu kandja puudust tunneb, vältides sellega koheselt täiesti uue asja ostmist (Amgalam, WWW).

Selline mõtteviis ja disain on innovaatiline, kuid teoorias paremini toimiv kui praktikas. Kandja kaasamine esemete ellu muudab nende kandmise küll isikupärasemaks, kuid ajamahukamaks. Inimene, kes pole huvitatud ise eseme muutmisest, võib küll eset kanda disaineri poolt kokku pandud algsel kujul, kuid sel puhul läheb kaotsi sellise disaini kasutaja kaasatuse efekt. Just see efekt annab võimaluse rõival kuju või eesmärgi muuta ning kauem kandmises püsida. Riideeseme muutmise protsessi muudab aeglaseks moodulite suurus ning nende rohkusest tulenev pikk lahti võtmise ja kokku panemise aeg. Praktilisuse ja igapäevase kasutussõbralikkuse poole pealt on eelis eelnevalt näideteks toodud Undercoveri ja Edit+ moodulrõivaste esemete suuremat ala hõlmavad moodulid ning nende kiirem lukkudega ühendamise viis.

Kolmandaks moodulrõivaste defineerimise viisiks on moodulid, mida on võimalik enda riietusele juurde lisada. Nende puhul pole oluline, kas neid saab oma olemasolevate riietega ühendada või kinnitada, sest need moodulid on eraldiseisvad esemed. Neid on võimalik lisada erinevatele riietustele. Moodulitega saab täiendada oma rõivaid, näiteks lisada praktilised taskud riietusele, millel need puuduvad. Näitena saab tuua osad naiste teksapüksid, millele on lisatud taskud ainult visuaalse efekti loomiseks.

Sellise lisatava mooduli näite võib tuua Hermés’i 2000. aasta kevadkollektsioonist. Need lisatavad taskud (vt fotosid 10–11) (Borrelli-Persson, WWW) olid inspireeritud 18. sajandi ballikleitide eemaldatavastest taskutest (vt foto 9) (Victoria&Albert Museum, WWW) Hermés’i kollektsioonis on need esitletud moodsas võtmes moekate, kuid ka praktiliste esemetena (Borrelli-Persson, WWW)

Foto 9. Näide rõivaste alla käivast lisatavast taskust, foto: Victoria ja Alberti muuseum, London

Fotod 10–11. Hermés'i 2000. aasta kevadkolleksiooni (vasakult) komplekt nr 7 ja nr 6, foto: Condé Nast

Lisatavad taskud olid ajalooliselt kasutusel juba varasemalt. 17. sajandil tegid need läbi suurema arengu, muutudes populaarsemaks. See oli oluline samm naiste rõivaajaloos, andes neile väga praktilise aksessuaari, mis võimaldas neil enda isiklikke asju kaasas kanda, sarnaselt nagu käekotid nüüdisajal (Victoria&Albert Museum, WWW).

Samalaadseid näiteid lisatavatest taskutest on läbi aastate olnud näha paljude disainerite loomingus. Üsna ajatu ja alati praktiline aksessuaar on olnud kasutuses pikka aega, kuid selle populaarsust on vähendanud alternatiivid erinevate kottide näol. Viimasel aastakümnel eriti populaarne olnud *fanny pack* ehk kõhukott täidab sarnast eesmärki nagu juurde lisatavad taskud. Lisaks on rõivadisainis olulisel kohal esemetele endale taskute lisamine, mis muudaks nende kandmise praktilisemaks.

Lõputööks valminud kollektiooni moodulkudumeid defineerin viimasena mainitud seletuse järgi. “EKSINUD MINAPILDID” kollektiooni esemed on eraldiseisvad ning neid on võimalik lisada juurde riietuste täiendamiseks. Valisin selle variandi just selle pärast, et kindlad kinnitid või lõikelised eripärad ei piiraks nende kasutamist ainult selleks vastavate rõivastega, vaid püsiks võimalus kanda neid inimesel juba varasemalt olemasolevate erinevate rõivastega.

2. MOODULKUDUMITE KOLLEKTSIOON

Lõputöös kasutatava tehnika ning materjaliga on mul olnud kokkupuudet õppetöös mitmel korral. Kolmandal aastal aines “Kollektiooni loomine. Silmuskudumine masinal” töötasin välja villaste kudumite kollektiooni kavandid ning teostasin ühe komplekti. Selle riietuse loomisel katsetasin nii struktuurse kudumi loomise kui ka värvilise autorimustriga (vt foto 12). Kudumismustrite loomine ning erinevate katsetuste tegemine kasvatas minus indu sellega edasi tegelema. Sellele huvile andis hoogu juurde mu varasem mustrite joonistamise kogemus. Minu jaoks on mustrite joonistamine lõdvestav tegevus, mis aitab loovusel lennata ning paberile kanda momendil valitsevad tunded ja mõtted. *DesignaKnit* arvutiprogrammi (mustrite loomise programm, mida on võimalik ühendada käsikudumismasinaga) abil oli mul võimalik viia eelnevalt mainitud meelistegevus uuele tasandile ning need edasi kanda uude materjali ja rõivavormi.

Foto 12. Autorimuster “Metsas” ja 2022. alguses loodud kudumikomplekt

Kudumikollektsiooniga paralleelselt oli meil võimalus osaleda tekstiiliosakonna ning Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu poolt korraldatud aksessuaaride konkursil, kus tehnikaks oli samuti silmuskudumine ning materjaliks kohalik villane lõng. Esitasin konkursile “Metsas” mustriaga praktilise aksessuaari “Kraelus”. Edukas osavõtt andis mulle võimaluse teostada viiese seeria Kraeluseid ning need Kaarmanni kauplusesse müügiks panna. Väikese seeria valmistamise käigus sain katsetada erinevaid värvikombinatsioone, mis selle mustriaga haakuksid. Samuti sain juurde kudumise kogemust, mis toetas mind lõputöö loomisel (vt fotosid 13–14).

Fotod 13–14. Kraeluse tootesildi illustratsioon ning viiene seeria Kraeluseid

Mustriliste kudumitega tegelesin edasi nii iseseisvalt kui ka neljanda aasta “Tootearendus. Erialaprojekt” aines. Võtsin tootearenduse algpunktiks Kraeluse vormi ja idee. Arendasin edasi nii lõiget kui mustri- ja värvikombinatsioone. Aine lõpuks valminud kolleksiooni kavandite (vt jooniseid 1–2) hulgas oli nii Kraeluse edasiarendusi (vt fotod 15–16) kui ka väiksemaid lisatooteid. Selle aine raames keskendusin enamjaolt esimese Kraeluse variandi kandjate tagasiside põhjal muudatuste tegemisele. See vastukaja andis mulle märkmeid, mida ka lõputööks loodavate moodulkudumite disainimisel arvesse võtta. Kraeluse, kui lisatava praktilise kudumi edasiarendamise käigus tekkis mul veel ideid, kuidas saaks riietust täiendada. Neid ideid arendan edasi lõputööks valmivas moodulkudumite kolleksioonis “EKSINUD MINAPILDID”.

Joonised 1–2. Tootearenduse aine raames valminud kavandid

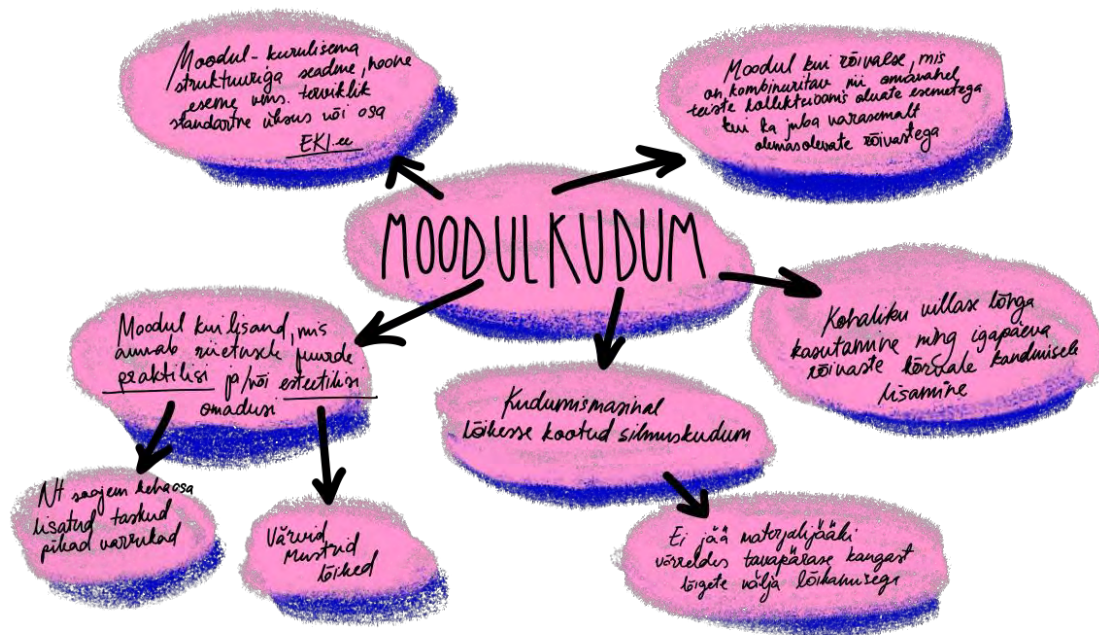
Fotod 15–16. Tootearenduse aine raames valminud eseme prototüüp, modell: Doreen Mägi

2.1 Moodulkudumi mõiste

Antud peatükis seletan lahti mõistet “moodulkudum” selle töö kontekstis (vt joonis 3). Moodul on rõivaese, mis on kombineeritav nii omavahel teiste kollektsioonis olevate esemetega kui ka inimesel juba varasemalt olemasolevate rõivastega. Moodul on lisand või lisatav väärtus, millega saab riietusele anda juurde praktilisi ja esteetilisi omadusi. Praktilised omadused on näiteks kõrgem krae, pikemad varrukad või lisatavad taskud. Esteetiliste omadustena käsitlen

huvitavaid lõikeid, kontrastseid värvikombinatsioone ning omanäolisi mustreid. Kudum on selle töö kontekstis käsikudumismasinal lõikesse kootud silmuskudum. Lõikesse kudumise eelis on materjalijäägi vältimine, mis tekib tavapärasel kangast lõigete välja lõikamisel. Lisaks on selle töö kudumid tehtud ainult ühest materjalist – kohalikust villasest lõngast. See annab võimaluse lisada enda rõivakappi kodumaisest materjalist toote. Tänu selle materjali 100% looduslikule päritolule on see täielikult biolagunev.

Joonis 3. Mõistekaart lahti seletamaks terminit “moodulkudum” antud lõputöö kontekstis

2.2 Kolleksiooni loomise protsess

Antud peatükis annan ülevaate moodulkudumite kollektsiooni “EKSINUD MINAPILDID” valmimise protsessist. Avan lähemalt mustrite loomise inspiratsiooniallikaid ning taustalugusid, kirjeldan lõigete tegemise eri etappe, materjali valiku põhjendusi, selle värvimisprotsessi ja järeltötlust.

2.2.1 Mustrid

Inspiratsiooni mustriteks leiab kõikjalt meie ümbert. Mustrite märkamiseks tuleb kõigest hetkeks peatuda ja vaadata uudishimuga ringi ja avastada. Uudishimul on jõud. Tähelepaneliku pilguga ja avatud meelega argielulist keskkonda ja esemeid vaadeldes leiab mustreid ka kohtadest, kus tavaliselt neid tähele ei pane. Patternity mõtteviisi järgi aitab vaikne rahulik vaatlus, analüüs ja mustrite mõistmine leida selgust modernse maailma kirjust ja meeliülendavast keskkonnast. Olles teadlik mustrite olemasolust meie ümber, aitab see neid paremini märgata või lausa otsida. See aitab muuta maailmavaadet positiivsemaks ja argistest pealtnäha näotutest või inetutest asjadest leida ilu ning tänu sellele ka kohti paremini mõista. (Murray, Winteringham, Chodha, 2015: 18, 19, 30-31, 34-35, 40-41)

Lisaks eelnevalt mainitud inspiratsiooniallikale võib olla mustrite ajendiks ka emotsioon. Tunded, reageeringud, meeolud võivad peas üsna kirju mustri luua, see ei pruugi olla kohe kindlate piiride ja kordustega, kuid seda visualiseerides leiab see oma lõppvormi. Enda emotsioonide põhjal mustri loomine on justkui päeviku pidamine, kuna avad niivõrd peidetud ja isikliku tahu. Tunnete muutlikkus ning mitmed välised mõjutustegurid muudavad loodavad mustrid ettearvamatuks, kuid ka selle vahetu momendi visualiseeringu ausaks ja ehtseks.

Värvid mängivad samuti mustrite loomisel kandvat rolli. Võttes kaks või enam erinevat tooni, tekib kohe nende vahel mingi suhe. Mustri loomist mõjutab, kuidas need värvid omavahel reageerivad, sobituvad, täiustavad üksteist. Värvitoonide suhte põhjal saab need panna liikuma, tekitada pinna või elemendi ja nendega mängides jõuda mustrini. Selles tulemis on värvide suhe esitatud edasi arendatud vormis.

Minu mustrite loomise protsessis on kombineeritult kõiki neid kolme algallikat, kuid enamasti võtan inspiratsiooni hetkeolukorrast ning mind valdavatest emotsioonidest. Valan kõik sellel momendil domineerivad tunded välja ning seeläbi saan neid läbi töötada ja visualiseerida. Värvide abil lisan kontrasti ja meeolu, mis toetavad mustrikujundeid. Mustrielementideks kasutan nii abstraktsemaid kujundeid kui illustratsioonide fragmente, sagedasti näiteks inimnäod või figuurid.

Antud moodulkudumite puhul võtsin enda kudumimustrite algteemaks “EKSINUD MINAPILDID”. See teemavalik tulenes pikema aja vältel kestnud tunnetest, mõtetest ja otsuste tegemise rohkusest. Selle perioodi ärevust tekitavad ja otsustavad tegevused olid suundade valimine, nendesse suundumine, ülemõtlemine. Valikute rohkus tekitab tunde, et sind on

justkui mitmeid variante ja saad oma otsusega valida, milline minapilt sa soovid olla või milliseks saada. Kõikidel nendel erinevatel versioonidel on oma mõtted, tunded, hirmud. See tekitab tohutu müra. Otsustusvõimetuse ja ülemõtleamise tõttu ongi need minapildid segaduses ja eksinud. Eksinud võimalikkuse ja võimatuse hägusel piirimail.

Tegin katsetusi erinevate mustrite ning värvide kombinatsioonidega ja valisin neist välja alljärgnevad.

Abstraktsemate mustrite puhul kasutan ovaale ja vertikaalselt jooksvaid jooni, mis tekitavad justkui võimaluste radu või voolusuundi. Radu on tihedalt, ühel hetkel need algavad, siis aga lõpevad. Osad rajad on pikemad, teised aga lõppevad palju varem (vt foto 17).

Foto 17. Kudumimuster "Jooksvad rajad"

Luues mustritest eri variatsioone ja edasiarendusi, proovisin mustrielemente suurendada, vähendada, venitada, laiendada, muuta teravamaks, muuta ümaramaks, kuid jättes algeks sama temaatika – liikumine, suunad, voolud, valikud (vt foto 18). Otsest sihtpunkti või lõppu sellel liikumisel pole, vaid see on jätkuv ja lõppematu jada. Õhus püsivad võimalikkus ja võimatus.

Foto 18. Kudumimuster “Vooluga”

Nägudega mustrite puhul on näha korduvaid ja lõpmatutesse kogustesse jätkuvaid minapilte, millest mõned on üksteisest rohkem eraldatud ja mõned sulavad rohkem üksteisega kokku. Minapildid on erinevad võimalikud versioonid endast. Pealtnäha samasuguse välimusega, nagu ühest vormist valatud, kuid mustriala mõttes asuvad igaüks erinevas paigas ja nõ olukorras. Nendega on ka kombineeritud eelnevalt mainitud rajad, mis minapiltide vahel liikleavad. Need rajad suunavad ja viivad teelisi edasi (vt fotod 19–20).

Fotod 19–20. Kudumimustrite proovid “Omanäod 1” ja “Omanäod 2”

Lisaks nendele on kasutusel ka autorimuster, millel tekstina kasutan oma kunstnikusignatuuri (vt foto 21). Signatuuri on kujutatud mitmes variandis ja need on paisatud mustrisse üsna

tihedalt ja kaootiliselt, andes edasi valitsevat segadusetunnet ja peas keerlevat mõtete üleküllust. Mustrielement “MAU” on justkui ka hüüatus, mis kajab peas koorina, küsijate suust, kes uurivad valikute ja edasiste plaanide kohta.

Foto 21. Kudumimuster “Mau”

Nende intensiivsete lugusid jutustavate mustrite kõrvale tõin ka rahulikke ühevärvilisi pindu, mis aitavad silmal puhata ja üleküllusest pausi võtta.

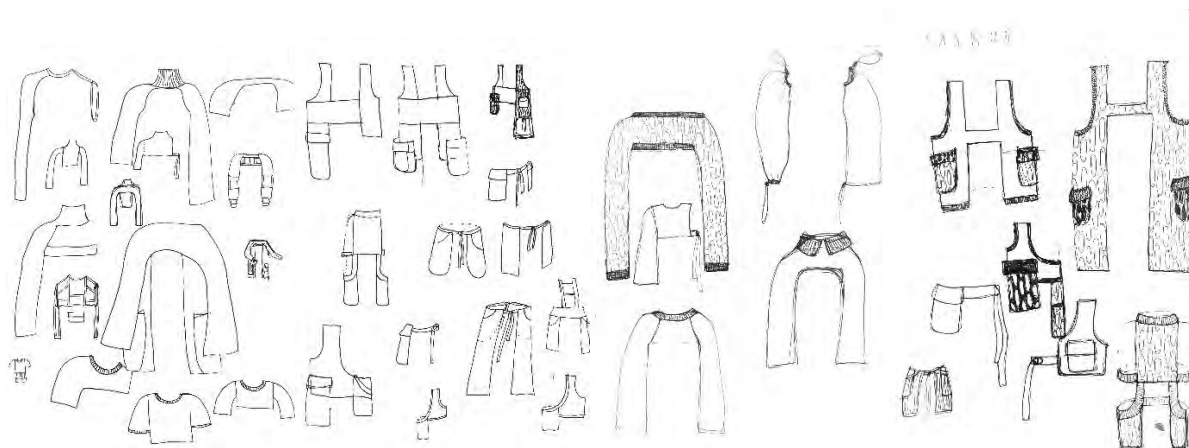
Materjalivalik ja mustriiline lahendus määras ka kudumite loomisel kasutatud masinate valiku. Kudumismasinaid jagatakse masina nõelte suuruse järgi klassideks. Väiksemad nõelad võimaldavad kududa peenema lõngaga. Mida suurem on masinaklassi number, seda väiksemad on masina nõelad. Enamjaolt on antud kollektiooni kudumid kootud 5. klassi kudumismasinal. Kudumistiheduseks on kõige lõdvem seadistus ehk 10, kuna antud töös kasutatav lõng on 5. klassil kudumiseks maksimaalse jämedusega. Paari erandina on kootud toode 3 krae ning toodete 1, 2 ja 3 paelad 3. klassi masinaga. Selle masinaklassi puhul on nõelad suuremad ning võimalik on kududa lõdvemat kohevamat pinda. 3. klassi puhul katsetasin vastavalt vajadusele erinevate tihedustega. Kahe masinaklassi kasutamine andis võimaluse mängida erinevate pindadega, 5. klassi tihedam tugevam ning 3. klassi suuremate silmustega hõredam ja lõdvem pind.

2.2.2 Lõiked

Moodulkudumite lõigete loomisel olid fookuses mitu erinevat olulist aspekti: esemete kantavuse mitmekesisus ja mugavus, esteetiline välimus, erinevate kollektsiooni osade omavaheline koos kandmise võimalus ning ka silueti lihtsus ja puhtus, et mustrid saaksid hästi esile tulla ning üldpilti mitte liialt keeruliseks ja kirjuks ajada.

Lõigete loomist alustasin visandite joonistamisega. Esmalt panin paberile kõik ideed ja mõttekillud, mis mul moodulrõivastest olid tekkinud. Joonistasin läbi variante esemetest, mis lisaks midagi riietusele juurde (vt joonised 4–7). Riietuse all pidasin silmas igapäevaselt kantavaid, lihtsaid ja mugavaid rõivakooslusi. Näiteks ühe riietusena, kuhu mooduleid võiks lisada, kujutasin ette lihtsat lühikeste varrukatega T -särki ja pikki teksapükse. Lõikeid luues pidasin silmas seda, et need oleks universaalsemad ja sobiksid ka muude riietuste juurde kui ainult eelnevalt mainitud variant.

Kui oli enam-vähem selge, millised on need praktilised omadused, mida moodulkudumitega lisada soovin, hakkasin nendega ükshaaval edasi töötama. Näiteks võtsin teemaks varrukad ning siis tegin ajurünnaku, kus joonistasin paberile erinevaid variante, kuidas või milliseid varrukaid saaks lisada. Hiljem vaatlesin ja analüüsisin kõiki variante ning valisin enda tehnika ja kollektsiooni üldpildi jaoks sobivaimad. Tegin selle etapi läbi iga esemetüübiga. Minu jaoks on vajalik iga loometöö alguses ideid visandada. Paberil saan mõtte selgemaks ja sageli tekib joonistades ka uusi värskeid mõtteid, mis arendavad tööd edasi või viivad uude suunda.

Joonised 4-7. Ajurünnaku tulemusel loodud esimesed kavandid

Esmaseid kavandeid luues proovisin hoida lihtsaid vorme, kuid tegin alguses siiski kumerustega kaenlaaugud (vt foto 22). Mulažidel seda lõiget läbi proovides sain aru, et nende kudumimustritega töötab paremini veelgi lihtsustatum variant ning hakkasin eseme tervikut kokku panema vaid ristkülikukujulistest tükkidest (vt foto 23). Selle tõttu on esemed üsna nurgelised ja kindlate piiridega, kuid just need kindlad ääred ja piirid aitavad kaasa mustrite selgemale esitlemisele.

Fotod 22–23. Vasakul esimene käeaugukumerustega lõige, paremal ristkülikutest koosnev lõige

Ristkülikutest koosnevat lõiget toetas ka soov luua ese, mille esi- ja tagakülj oleksid täpselt samasugused, andes võimaluse kanda kudumit mõlematpidi. Seega saab kandja ise otsustada, kummale poole jääb asümmeeria pikem osa ning vastavalt vajadusele seda muuta. Fotol 24 kujutatud lõike puhul erineb esi- ja tagakülj vaid selle poolest, et pikemal paneelil olev tasku on ühel küljel sügavam, mis annab võimaluse endale meelepärases taskusuurus ettepoole jätta, kus on selle põhiline kasutus.

Foto 24. Pikema paneeli erisuuruses taskud

Esi- ja tagakülgede ühendamise viisiks valisin kootud paelad. Eelistasin seda varianti trukkidele, nõõpidele ja lukkudele sellepärast, et soovisin esemete puhul säilitada suuruste ülesust. Paelad on võimalik külgedelt kinni siduda, et tagada eseme seljas kindlalt paigal püsimine (vt fotod 25-26). Lendleva ja vabama kandmisviisi jaoks on need võimalik ka lahti jätta, ilma, et selle tõttu ese seljas ei püsiks.

Fotod 25-26. Rippuvate paeltega kudum, foto: Anette Laius, modell: Tanel Marran

Moodulkudum on eraldiseisev terviklik ese, kuid selle peamiseks ülesandeks on olla lisatav element riietustele. Samuti on minu loodavate kudumite eesmärk olla omavahel kombineeritav. Korraga mitut kudumit enda riietusele lisades saab sellele anda juurde mitmeid praktilisi väärtusi kui ka luua erinevate mustrite ja värvide kombinatsioone (vt joonis 8).

Joonis 8. Kolm näidet moodulkudumite erinevatest kombineerimise võimalustest

2.2.3 Materjal

Kollektsioonis on kasutusel ainult kodumaine villane lõng. Eestis kasvatatud lammaste villast kohalikes villavabrikutes toodetud materjali kasutamise põhjuseid on mitmeid. Kudumites on kasutusel kodumaine lõng, mis sisaldab lisaks Eesti maalamba villale 12% mohääri ehk angoorakitse villa.

Kodumaise materjali kasutamine toetab siinset tööstust, loomakasvatust, suurendab teadlikkust kohaliku tooraine kasutamise võimalustest. Lisaks vähendab sellise materjali kasutamine transpordikulu, kuna tooraine ning valmis materjali liikumine jääb vaid Eesti piiresse. Kodumaise materjali kasutamine hoiab esemete tootmise protsessi läbipaistvamana ning annab

loodud disainile lisaväärtuse. Eesti lambakasvatuse sektori arengukavas aastateks 2018–2023 oli välja toodud, et praegu ei väärtustata kodumaist lambavilla piisavalt ning selle kasutusvõimalusi on vähe uuritud (Nool, 2019: 9).

Lisaks eelnevalt mainitule on valiku põhjenduseks ka selle materjali head omadused. Villased esemed on soojad, kuid lasevad hästi õhku läbi. Need kudumid kortsuvad vähe ning on niiskena vormitavad. Villakiudu katvad soomused võimaldavad seda kuuma veega ning hõõrdumisega töödeldes muuta vanutatud ehk vildistunud pinnaks. See võimaldab luua tihedat ühtlast kahusemat pinda (Tamjärv, WWW). Villane lõng ning vanutamise loodava tihedama kahusema kanga loomine annab hea aluspinna antud kollektsioonis kasutusel oleva mustrite esitlemiseks.

Antud kollektsiooni kudumisel katsetasin erinevatest kohtadest pärit lõngu. Kasutasin lisaks värvitud lõngadele ka naturaalvalget värvimata lõnga, mille toon varieerus päritolust sõltuvalt märgatavalt (vt fotod 27–28).

Fotod 27–28. Erinevad naturaalvalged lõngad ning kudumisproov nendega

Suurema enamuse kollektsioonist kudusin Mäehansu talu lõngaga. Selle 12% mohääri sisaldus andis lõngale pehmema ja veidi karvasema mulje. Lisaks muutus sellega kootud kudum vanudes 100% maavillase lõngaga võrreldes kahusemaks ja pehmemaks pinnaks.

Naturaalvalget (vt foto 29) lõnga värvisin Laumetsa värvikoja villavärvidega eelnevalt paika pandud värvivaliku põhjal. Kogu kollektsiooni värvipalett koosnes kolme värvi lõngast – värvimata naturaalvalge, ultramariin (Laumetsa toonidest “Rukkilillesinine”) ning erkroosa (vt fotod 30–32). Need värvid on särtsakad, rõõmsad ja silmatorkavad. Naturaalvalge annab võimaluse luua kontraste mõlema teise tooniga, kuid ka neutraliseerib värvide liigset intensiivsust.

Foto 29. Naturaalvalgete lõngavihtide ettevalmistus enne läbipesu ja värvimist

Fotod 30-31. Roosa ning sinise lõnga värvimine

Foto 32. Kolleksiooni kudumiseks kasutatud lõngad

2.3 Moodulkudumite kollektsioon “EKSINUD MINAPILDID”

Kollektsioon “EKSINUD MINAPILDID” koosneb viiest moodulkudumist (vt lisa 1). Kudumeid saab kombineerida (vt lisa 2) ehk võimalik on kanda mitut eset korraga üksteise peal (vt joonis 9). See annab võimaluse kandjal luua mustrite kombinatsioone ja lõigete kooslusi, kuid ka tagada vajaduspõhiselt mitme praktiliste omaduse lisamise. Kõiki viite kollektsiooni eset korraga selga pannes tekib ülekülluslik kihiline vammus, mis on justkui performatiivne kunstiteos (vt lisa 3).

Moodulkudumite kollektsioonis on kasutusel viis erinevat kudumimustrit (vt fotod 17–21). Kudumite värvideks on ultramariin, erkroosa ning naturaalvalge. Värvide valik tulenes soovist luua midagi värsket ja erksat. Moodulkudumid võimaldavad lisada särtsu argielu halli, beeži, musta ja muude neutraalsete toonide hulka. Naturaalvalge ja värvide kombinatsioonid on kontrastsed, mis aitavad autorimustritel esile tulla.

Joonis 9. Kollektiooni ”EKSINUD MINAPILDID” kavandid

2.3.1 Toode 1 – Külgedelt seotav taskutega moodulkudum

Toode 1 (vt lisa 4) on asümmeetriline taskutega kudum. Esemel esi- ja tagakülge on lõikeliselt identsed, välja arvatud pikemal paneelil asuv tasku. See on ühel poolel sügavam. Erinevus annab kandjale võimaluse jätta meelepärase suurusega tasku esipoolele, kus on selle tihedaim kasutus. Toode 1 on külgedelt paeltega seotav. Neid kinni sidudes tagab see eseme seljas paigal püsivuse. Paelu saab kandes hoida ka lahti, luues lendleva ja vabama välimuse.

Sellel kudumil on kasutatud kahte autorimustrit (“Omanäod 2” ja “Jooksvad rajad”) kombineeritult ühevärviliste pindadega. Mustrid on kootud naturaalvalge ning ultramariini lõngadega. Esemel tükke on ääristatud kontrastsete kantidega, tuues sisse ka erkroosa värvi.

2.3.2 Toode 2 – Küljetaskuga vest

Toode 2 (vt lisa 5) on ühe küljetaskuga asümmeetriline vest. Kudumiga on võimalik riietusele lisada praktiline mahukas tasku. Lisaks on toote rinnaosas efektne väike tasku. Toote esi- ja tagakülge on identsed ehk kandja saab vajaduspõhiselt valida, kummale küljele jääb tasku.

Tootel 2 on kasutatud kahte kudumimustrit (“Omanäod 1” ja “Mau”) ning naturaalvalget ühevärvilist pinda. Mustri osakaal on võrreldes teiste esemetega väiksem ning põhiohku mängib valge kehatüki ning erkroosade äärte kontrast. Mustrilised osad on kootud samuti valge ning roosa lõngaga.

2.3.3 Toode 3 – Külgedelt seotav kõrge krae ning pika kehaosaga kudum

Toode 3 (vt lisa 6) on kudum, millega saab riietusele lisada kõrge krae ning ka sooja kehaosa. Kudumi esi- ja tagakülge on identse lõikega ehk seda on võimalik mõlemat pidi kanda. Esemel külgedel on kootud paelad, millega saab esi- ja tagakülge ühendada, kas külje pealt või ümber piha sidudes. Paelu on mõlemal pool neli, mis tekitab võimaluse nende sidumisel loov olla.

Paelad saab jätta ka lahtiselt rippuma, ilma et see segaks selle kudumi kandmist. Tootel 3 on kasutusel 1 autorimuster “Vooluga” ning see on kootud ultramariini ning valge lõngaga.

2.3.4 Toode 4 – Kõrge krae, soojema torsoosaga ning väikeste küljetaskutega kudum

Toode 4 (vt lisa 7) on kõrge kraeosaga tervet torsot kattev kudum. Kudum on külgedelt ühendatud paneelidega, mis on lisaks kahe poole ühenduslülile ka väiksed taskud. Toote 4 mõlemad küljed on lõikeliselt identsed ehk seda on võimalik kanda samuti mõlemat pidi.

Kudumil on kasutatud kahte kudumimustrit (“Omanäod 1” ja “Mau”). Kandja saab valida, kumba mustrit ta soovib esipoolele kanda. Mustrid on kootud ultramariini ning valgega. Küljetaskud, krae ning alumine äär on erkroosad.

2.3.5 Toode 5 – Pikkade varrukatega kudum

Tooteks nr 5 (vt lisa 8) on lisatavad pikad varrukad. Varrukad on omavahel paneeliga ühendatud. Toote 5 mõlemad küljed on samuti lõikeliselt identsed ehk seda on võimalik kanda mõlemat pidi.

Kudumil on kasutatud ühte mustrit (“Omanäod 1”), mis on kootud valge ning ultramariini lõngaga. Lisaks on ka ühevärvilist ultramariini pinda.

2.4 Moodulkudumite tulevikuperspektiiv

Siin peatükis arutlen moodulkudumite arendamisvõimaluste üle minu loometöö kontekstis. Lisaks jagan oma mõtteid moodulrõivaste tulevikust moetööstuses ning selle kitsaskohtadest.

2.4.1 Moodulkudumite tulevik minu loometöös

Moodulkudumite või üldisemalt moodulrõivaste teemaga soovin kindlasti edasi tegeleda. See on väga lai ja rohkete võimalustega suund. Disainerina lähtun aeglase moe põhimõttest ning

soovin tarbimist aeglustada. Kvaliteedi kvantiteedile eelistamine aitab kaasa targale tarbimisele. Osta vähem, kasutada kauem ja kasutada nutikalt. Moodulrõivad, mida saab lisada erinevatele riietustele, annavad võimaluse aeglustada igapäevastest rõivastest tüdinemist. See omakorda pikendab nende kasutusiga ja vähendab ebavajalike uute rõivaste sagedast ostmist. Tunnen, et praeguses hetkes disainerina lihtsalt uute rõivaste juurde tootmine on ebavajalik ning energia tuleb suunata nutikate lahenduste leidmisele, mis aitaks vähendada, taaskasutada või aeglustada massiivses mahus rõivajäätmete teket. Lihtsalt mingit uut ebapraktilist esteetilist eset pole enam juurde vaja. Pole olnud juba pikka aega.

Soovin tulevikus veel katsetada uute materjalidega, millegagi, mida oleks võimalik juba olemasolevast jäagist luua või ümber töödelda. Lähtuvalt nendest materjalidest soovin moodulrõivaid või muid rõivaste kandmist pikendavaid lahendusi välja töötada.

2.4.2 Moodulrõivad moetööstuse tulevikus – kas hea mõte ainult teoorias või ka päriselt toimiv lahendus?

Moodulite kasutamine rõivadisainis tundub loogiline viis, kuidas kanda ühte rõivaeset kauem ja mitmekülgsemalt. Ometi ei ole see hetkel laialt kasutusel. Miks ei ole see meie igapäeva riietuse osa juba praegu? Põhjuseid võib olla mitmeid. Kõige keerulisem on inimeste harjumusi muuta. Muutlikkus, ajanappus, kesk- ning ühiskonda puudutavad tõsised probleemid – need on mõned märksõnad, millega kirjeldada tänapäeva inimese elu. Inimene otsib tasakaalu loomiseks mugavust, rutiini, kindlust. Tuttavlikud ja harjumuspärased kombed ning tegevusviisid on selleks punktiks, kust neid leida. Neid on raske hakata muutma. Eriti veel nii, et need uued harjumused jääksid püsima, mitte ei mööduks kiire trendina. Disaineritena saame selle probleemi lahendamiseks hoida pildis erinevaid jätkusuutlikke viise, milliseid ja mil viisil rõivaid kanda. Tuletama üha uuesti ja uuesti meelde riidetööstuse kasvavat massiivset jääki maailmas ning mis tagajärjed sellest tekivad ja juba on tekkinud. Meie ülesandeks on tuua see tõsiasi inimestele ebamugavalt lähedale. Tarbijatena saame tarbida vähem, eelistada kvaliteetset aeglast moodi, otsida viise, kuidas parandada või taaskasutada esemeid, väärtustada seda, mis juba on olemas.

Moodulrõivaste populariseerimiseks tuleb see muuta kandja jaoks võimalikult atraktiivseks. Atraktiivsus nii välimuse kuid ka veelgi olulisemalt mugavuse mõttes. Tuleks luua süsteemid, kust ja kuidas on võimalik soetada mooduleid, töötada välja viisid, et neid saaks hõlpsalt

vahetada ning ka kerged, kuid toimivad kinnitid. Tuleb tekitada olukord, kus on lihtsam ja mugavam osta rõivale uus vajaminev moodulosa kui osta täiesti uus ese.

KOKKUVÕTE

Lõputöö ajendiks oli soov pakkuda välja üks võimalik lahendus, kuidas pikendada rõivaste kandmisega ning muuta rõivaste kandmise kogemus mitmekülgsemaks. Minu pakutud lahenduseks on moodulkudumid, mille arendamisega tegelesin töö praktilises osas.

Töö teoreetilises osas tõin välja moodulrõivaste käsitlemise vorme. Tõstsin esile kolm erinevat varianti ning selgitasin neid täpsemalt lahti läbi näidete eri disainerite kollektsioonidest.

Lõputöö praktilises osas mõtestasin lahti mõistet “moodulkudum” ning selle tähendust antud töö kontekstis. Selgitan, millised on moodulid “EKSINUD MINAPILDID” kollektsioonis, eelnevalt töö teoreetilises osas välja toodud moodulite variantidest ning milliseid lisaväärtusi on just nende moodulkudumitega võimalik riietusele lisada. Kirjeldasin ning põhjendasin kudumistehnika ning järeltöötuse valikuid. Avasin lähemalt mustrite taustalugusid ning loomise protsessi.

Praktilise osa lõpuks valmis viieosaline moodulkudumite kollektsioon “EKSINUD MINAPILDID”. Kudumitel on kasutusel viis erinevat autorimustrit, millel kõigil on jutustada oma osa kollektsiooni kontseptsioonist. “EKSINUD MINAPILDID” kontseptsioon sai alguse pikemat aega väldanud segaduses olekust, kõhklevatest tunnetest ning tulevikku puudutavate suundade valikute rohkusest. Seda kontseptsiooni annan edasi läbi moodulkudumite. Moodulkudumid on lisatavad elemendid, millega saab riietusele anda juurde praktilisi ja esteetilisi omadusi ning sellega muuta rõivaste kandmist mitmekülgsemaks ja põnevamaks. Lõigete loomisel pidasin silmas ka mugavust, praktilisust ning seda, kuidas on parim viis näidata kudumimustreid. Värvide valikul lähtusin soovist luua midagi rõõmsameelset, värsket ja kontrastset. Lisaks pidasin silmas, et moodulkudumitega saaks riietustele, mis sageli argielus jäävad beežide, hallide, musta ja muude neutraalsemate toonide juurde, lisada kirkamat värvi ja põnevat mustrit. “EKSINUD MINAPILDID” esmaesitlus oli Estonian Fashion Festivali raames toimuval Mood-Performance-Tants etendusel.

Moodulkudumid ning ka laiemalt moodulrõivad on üks võimalus, kuidas muuta rõivaste kandmist mitmekülgsemaks ning tänu sellele ka pikendada rõivaste kandmisega. Praeguses ning ka tuleviku maailmas on vajadus luua nutikaid lahendusi selleks, et tarbimist vähendada. Oluline on, et need lahendused oleks atraktiivsed ja kasutajasõbralikud ning saaksid tänu sellele muutuda harjumusteks. Vanade harjumuste muutmise ning uute tekitamisega on võimalik hakata lahendama suuremat pilti.

SUMMARY

Modular Knitwear as a Possibility for Prolonging the Wear of Clothes

In this thesis I am proposing modular knitwear as one of the possibilities for prolonging the wear of clothes. In today's world there is a need for new ways of slowing down consumption, especially the consumption of textiles. Textile waste is one of the biggest polluters in the world and due to the hasty pace of the fast fashion industry the situation is rapidly deteriorating. People are used to changing up their wardrobe almost as often as the products change in the clothing stores. New colourways, patterns and trendy pieces catch the consumer's eye and make their way to the shopping cart. To make room for the new products the "old" ones will be thrown out, if lucky they will be donated to second hand shops or in the worst case scenario they will end up in a landfill. The consumers are used to this cycle and because of this habit they will get bored with their clothes faster and faster. There is also the need for variety and pieces with different characteristics. For example one day there could be a need for a short-sleeved or a long-sleeved T-shirt, the other day for a turtleneck or something with a thicker material for colder weather.

This is where modular knitwear could come in handy. Different knitwear pieces can add various practical and aesthetic features. These features will change the range of possibilities on how or where you can wear one outfit. In the context of this project modular knitwear is defined as an add-on piece which can elevate an outfit and can be combined with other modules. Knitwear in my thesis work is made by using only a hand knitting machine. The advantage of using the knitting machine opposed to cutting the patterns out of a piece of fabric, is the almost nonexistent amount of scraps and material waste. You can knit exactly according to the pattern. The knits in this thesis collection are made with locally sourced woolen yarns.

The choice of the technique and overall theme of this thesis work is inspired by a few previous projects made in different courses from my third year of studies. One of them is "Kraelus", which is a practical knitted accessory, made with local woolen yarn. The interest in knitwear and different addons, that can elevate the outfit, began with this project. I continued working with this topic in a product development course. In this thesis I dove into the subject furthermore and created a collection of modular knitwear pieces.

In my thesis collection "EKSINUD MINAPILDID" I created 5 different garments, that can add various elements and features to an outfit. For example you can add long sleeves, a high

collar or a warmer upper body layer according to the weather. I also concentrated on giving the knits useful pockets, which you can add on your own clothes that don't have them originally or have rather impractical ones. For example womens trousers and jeans often have fake pockets meant for the visual appearance only. Adding these features with the modular knitwear elevates the experience of wearing clothes.

I think modular knitwear and modular clothes overall are an important part of the fashion industry's future. We need to find ways to slow down the speed and amount of consumption of clothes. Taking small steps, such as the idea of using modular knitwear as a way of prolonging the wear of clothes, is part of the solution. We don't need to manufacture massive amounts of new "trendy" pieces, which end up in a landfill, instead we need to think of clever ways for wearing our already existing clothes for longer and for more versatile occasions.

KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU

Raamatud

Murray, A., Winteringham, G., Chodha, D. (2015) Patternity: A New Way of Seeing, The Inspirational Power of Pattern, Conran Octopus, London (leheküljed- 18, 19, 30-31, 34-35, 40-41)

Internetiallikad

Amgalam, Bolor. Metabolism SS15, How Can Computer Aided Design & Lasercutting Be Used to Create a New Zero-waste Fashion Aesthetic Through Textile Innovation?

<https://www.boloramgala.com/metabolism-ss15> (24.04.2023)

Borrelli-Persson, Laird. Hermès SPRING 2000 READY-TO-WEAR [WWW]

<https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2000-ready-to-wear/hermes> (26.04.2023)

Ja Clothing. The Role of Modularity in Sustainable Fashion [WWW]

<https://www.ja-clothing.com/post/the-role-of-modularity-in-sustainable-fashion> (27.05.2023)

Khan. Small Parts / Exchange Booklet [WWW]

<https://www.archivepdf.net/undercover-aw1998-exchange-booklet> (25.04.2023)

Silbert, Jake. EXCLUSIVE: North Face Korea Director Introduces Eco-Conscious, Modular Clothing System [WWW]

<https://hypebeast.com/2020/8/edit-fall-winter-2020-debut-genderless-collection-jean-sung>
(25.04.2023)

Tamjärv, Maarja. Lambavill [WWW]

<http://looduskiud.lumekiri.ee/loomsed-kiud/lambavill/> (7.05.2023)

Victoria&Albert Museum. Women's Tie-on Pockets [WWW]

<https://www.vam.ac.uk/articles/womens-tie-pockets> (26.04.2023)

Lõputööd

Nool, Siiri (2019) Villa töötlemise võimalused Eesti villavabrikutes. Eesti päritolu lambavillast lõnga testimine ja kasutamine silmuskoelise toote loomisel. Kõrgem Kunstikool Pallas tekstiiliosakond. Tartu [Bakalaureuse töö] lk 9

LISAD

Lisa 1

Kollektsiooni toodete kavandid

Lisa 2

Kudumite kombinatsioonid modellide seljas

Foto: Anette Laius

Modellid: Jürgen Vainola, Tanel Marran

ja Inge Maas

Lisa 3

Kõik kollektsiooni tooted korraga kihtimisi kavand ning foto korraga seljas olevatest kudumitest

Foto: Anette Laius
Modell: Inge Maas

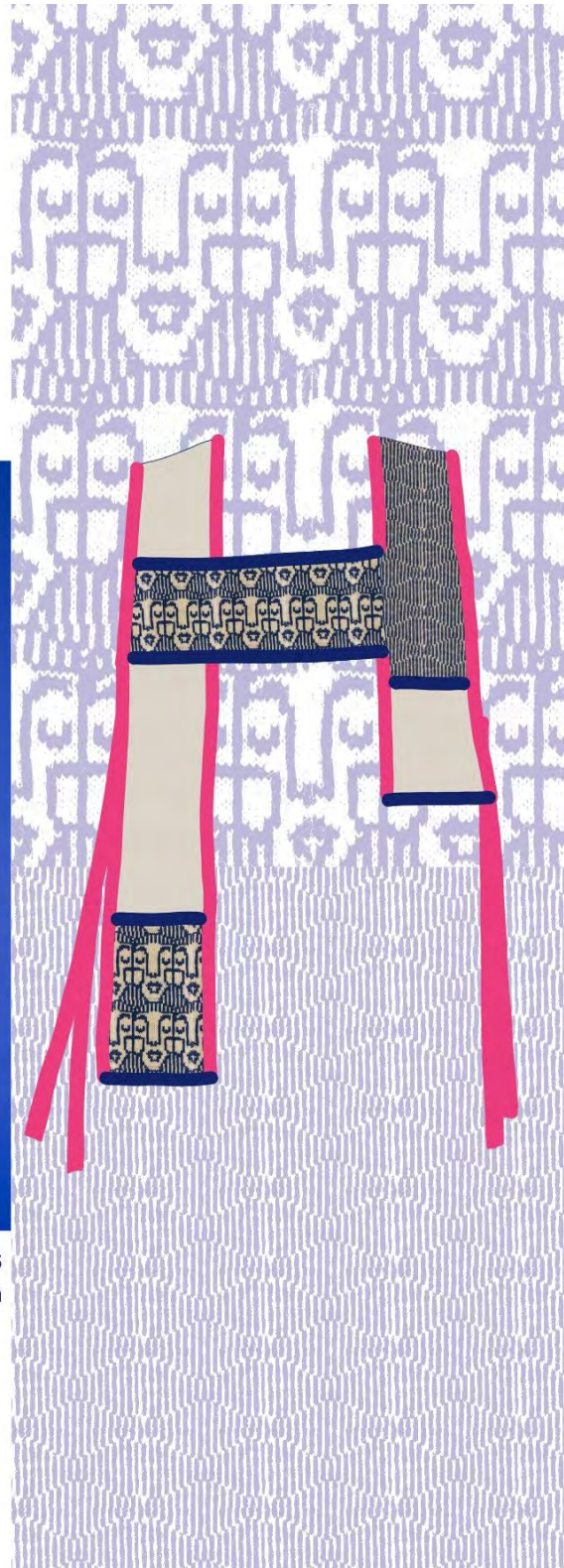

Lisa 4
Toode 1

toode 1

fotograaf: Anette Laius
modell: Tanel Marran

Lisa 5
Toode 2

toode 2

fotograaf: Anette Laius
modell: Tanel Marran

Lisa 6
Toode 3

toode 3

fotograaf: Anette Laius
modell: Tanel Marran

Lisa 7
Toode 4

toode 4

fotograaf: Anette Laius
modell: Tanel Marran

Lisa 8
Toode 5

toode 5

fotograaf: Anette Laius
modell: Tanel Marran

